Lietas arhīva Nr. A42-00849-23/11
ECLI:LV:ADRJRIT:2023:0503.A420144622.14.S

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
RĪGAS TIESU NAMS

S P R I E D U M S
LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Rīgā 2023.gada 3.maijā

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:
tiesnese K. Jandava

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc līdzpieteicēju /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/ pieteikuma par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku.

Aprakstošā daļa

[1] Ministru kabinets 2021.gada 9.oktobrī izdeva rīkojumu Nr.720 "Par ārkārtējas situācijas izsludināšanu" (turpmāk – rīkojums Nr.720), ar kuru, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi, un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, visā valsts teritorijā izsludināja ārkārtējo situāciju no 2021.gada 11.oktobra līdz 2022.gada 11.janvārim.

Rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkts paredzēja, ka, ja darba devējs ir informējis darbinieku (amatpersonu), ka darba pienākumu veikšanai nepieciešams vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, darbinieka (amatpersonas) pienākums ir uzsākt vakcināciju ne vēlāk kā 10 dienu laikā no minētās informācijas saņemšanas un to pabeigt ne vēlāk kā septiņas dienas pēc vakcīnas lietošanas instrukcijā norādītā īsākā termiņa. Ja darbinieks (amatpersona) vakcināciju nav uzsācis vai pabeidzis noteiktajā terminā (līdz 2021.gada 15.novembrim), darba devējs darbinieku (amatpersonu) atstādina no darba vai amata pienākumu veikšanas.

Rīkojuma Nr.720 5.7.[1]apakšpunkts paredzēja, ka darbiniekiem, tai skaitā brīvprātīgajiem un personām ar ārpakalpojuma līgumiem, kuri nav minēti šā rīkojuma 5.3.apakšpunktā un kuri veic darba pienākumus klātienē, nepieciešams uzrādīt primārās vakcinācijas, balstvakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu.

[2] Administratīvajā rajona tiesā saņemts līdzpieteicēju /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/ pieteikums, kurā lūgts atcelt rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunktu. Pieteikums pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem (*lietas 1.sēj. 130. – 144.lapa*).

[2.1] Līdzpieteicēji ir SIA "/Nosaukums/" (turpmāk arī – Darba devējs) darbinieki.

/pers. D/ ir nodarbināts uz darba līguma Nr.1244/PD-2020 pamata par pārdevēju (*lietas 1.sēj. 44.lapa*). Ar darba devēja 2021.gada 15.novembra rīkojumu Nr.IMA/2021/11-11 ir atstādināts no darba pienākumu pildīšanas no 2021.gada 15.novembra līdz brīdim, kad uzrāda vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu (*lietas 2.sēj. 70.lapa*). Ar darba devēja 2022.gada 15.februāra paziņojumu par darba tiesisko attiecību izbeigšanu Nr.IMA/2022/02-01-C izbeigtas darba tiesiskās attiecības ar /pers. D/ (*lietas 2.sēj. 71.lapa*).

/pers. F/ ir nodarbināta uz darba līguma Nr.1200/PD-2020 pamata par pārdevēju – mācekli (*lietas 1.sēj. 145.lapa*). Ar darba devēja 2021.gada 11.novembra rīkojumu Nr.BER/2021/11-06 pārdevēja /pers. F/ ir atstādināta no darba pienākumu pildīšanas no 2021.gada 11.novembra līdz brīdim, kad uzrāda vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu (*lietas 1.sēj. 155.lapa*). Ar darba devēja 2022.gada 11.februāra paziņojumu par darba tiesisko attiecību izbeigšanu Nr.O-BER/22/02/006 izbeigtas darba tiesiskās attiecības ar /pers. F/ (*lietas 2.sēj. 74.lapa*).

Remonta servisa meistars /pers. E/ ar darba devēja 2021.gada 15.novembra rīkojumu Nr.IMA/2021/11-12 ir atstādināts no darba pienākumu pildīšanas no 2021.gada 15.novembra līdz brīdim, kad uzrāda vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu (*lietas 1.sēj. 158.lapa*). Ar darba devēja 2022.gada 15.februāra paziņojumu par darba tiesisko attiecību izbeigšanu Nr.IMA/2022/02-02-C izbeigtas darba tiesiskās attiecības ar /pers. E/ (*lietas 2.sēj. 73.lapa*).

Pārdevēja /pers. G/ ar darba devēja 2021.gada 25.oktobra rīkojumu Nr.IMA/2021/10-20 ir atstādināta no darba pienākumu pildīšanas no 2021.gada 25.oktobra līdz brīdim, kad uzrāda vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu (*lietas 1.sēj. 115.lapa*). Ar darba devēja 2022.gada 24.janvāra paziņojumu par darba tiesisko attiecību izbeigšanu Nr.IMA/2022/01-02-C 2022.gada 25.janvārī izbeigtas darba tiesiskās attiecības ar /pers. G/ (*lietas 2.sēj. 72.lapa*).

[2.2] Līdzpieteicēji neapšauba, ka ar rīkojumu Nr.720 noteiktajiem ierobežojumiem ir leģitīms mērķis, proti, aizsargāt sabiedrības veselību. Tomēr rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta pieņemšanā nav ievērots samērīguma princips. Vakcinācijas prasība pati par sevi neaizsargā sabiedrības veselību, jo arī vakcinētie un pārslimojušie cilvēki var saslimt ar Covid-19 un veicināt tā izplatīšanos. Efektīvāks un individuāla tiesības mazāk ierobežojošs līdzeklis būtu visu nodarbināto testēšana, neatkarīgi no vakcinēšanās statusa.

[2.3] Ministru kabinets, pieņemot rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunktu, ir pārkāpis deleģējumu. Ministru kabineta tiesības, izsludinot ārkārtējo situāciju, ir noteiktas likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 8.pantā, kur nav minētas tiesības noteikt darba pienākumu veikšanas ierobežojumus. Ministru kabinetam nav tiesību ierobežot Darba likumā noteiktās darbinieku un darba devēju tiesības vai uzlikt papildu pienākumus. Tāpat Ministru kabinets nav pilnvarots ierobežot Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) noteiktās pamattiesības.

Tāpat arī Eiropas Padomes Bioētikas Komisija savā 2021.gada 4.maija paziņojumā par cilvēktiesību apsvērumiem attiecībā uz „vakcīnu pasēm" un līdzīgiem dokumentiem ir norādījusi, ka vakcinācijas un pārslimošanas sertifikātu izmantošana nemedicīniskiem nolūkiem, neparedzot citas alternatīvas, piemēram, negatīvi testi, izraisa virkni problēmjautājumu saistībā ar potenciāliem cilvēktiesību pārkāpumiem.

Eiropas Savienībā četrām atļautajām vakcīnām uz gadu izsniegtās tirdzniecības atļaujas nozīmē, ka joprojām nav visaptverošu klīnisko datu, un joprojām ir nepieciešami papildu dati. Kā pamatojums un deleģējums nevar tikt piemērota arī Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrā daļa, kas jāskata kopā ar 3.panta pirmo daļu, kurā Ministru kabinetam nav dots tiešs un nepārprotams pilnvarojums noteikt obligātu vakcināciju.

[2.4] Rīkojumā Nr.720, Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" (turpmāk – noteikumi Nr.662) un Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā ir noteikti trīs juridiski vienlīdzīgi sertifikātu veidi, kas pamatojas uz vakcināciju, pārslimošanu vai negatīvu testu un tiek atzīti par juridiski vienlīdzīgiem arī Eiropas Savienības tiesiskajā telpā.

[2.5] Rīkojumā Nr.720 pieļauta diskriminācija, kam nav nekāda epidemioloģiska izskaidrojuma. Ministru kabinetam ne Satversmē, ne likumā, ne rīkojuma Nr.720 anotācijā netiek piešķirtas pilnvaras noteikt cilvēka pamattiesību jautājumus, tādēļ Ministru kabinets ir pārkāpis savu pilnvaru robežas.

Saskaņā ar Satversmes 116.pantu ar likumu var ierobežot tikai Satversmes 96., 97., 98., 100., 102., 103., 106. un 108.pantā noteiktās cilvēka pamattiesības. Taču ar rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunktu tiek pārkāpts Satversmes 91.pantā noteiktais diskriminācijas aizliegums, kuru, ja nav iespējams ierobežot ar likumu, vēl jo vairāk nav iespējams ierobežot arī Ministru kabinetam.

[2.6] Ir daudz zinātnisku neskaidrību par vakcīnu iedarbību un ietekmi uz cilvēka organismu ilgtermiņā, par ko savukārt atbildību nevar uzņemties līdzpieteicēji, bet Ministru kabinets ir noteicis, ka līdzpieteicēji vairs nedrīkst pildīt savus darba pienākumus. Šo vakcīnu iedarbība uz cilvēku organismu ilgtermiņā pilnībā vēl nav zināma. Turklāt līdz 2021.gada 12.oktobrim nebija noteikta kārtība, kādā personas ar veselības problēmām varētu iziet ārstu konsīlija pārbaudi, lai konstatētu, vai vakcinācija nenodarīs kaitējumu viņu veselībai.

[3] Ministru kabinets rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt. Paskaidrojums pamatots ar turpmāk norādītajiem apsvērumiem (*lietas 1.sēj. 207. – 241.lapa*).

[3.1] Rīkojuma Nr.720 pamatmērķis bija veicināt Covid-19 straujās izplatības apturēšanu un personu vakcināciju, un kā viens no mērķiem šī pamatmērķa sasniegšanai bija veicināt Covid-19 izplatības apturēšanu to personu starpā, kuras nav pasargātas pret infekciju. Līdz ar to ar rīkojumu Nr.720 cita starpā tika ieviesti pasākumi, kas veicina šo nepasargāto (nevakcinēto) personu pārliecību par nepieciešamību vakcinēties pret Covid-19.

Rīkojumā Nr.720 (tai skaitā 5.2. un 5.7.[1]apakšpunktā) ietverto prasību mērķis bija nodrošināt epidemioloģiski drošus apstākļus, lai pēc iespējas mazinātu inficēšanās riskus gan pakalpojumu sniegšanā, gan darba vietās, pildot darba un amata (dienesta) pienākumus, attiecīgi apturot vai ierobežojot infekcijas izplatīšanos sabiedrībā un līdz ar to aizsargājot cilvēku veselību un pasargājot no inficēšanās ar Covid-19 infekciju.

Šāds normatīvais regulējums vērsts arī uz to, lai apturētu vai ierobežotu infekcijas izplatīšanos sabiedrībā, tādējādi radot priekšnoteikumus personu brīvas pārvietošanās iespējām, kā arī dažādu sabiedrībai būtisku pakalpojumu pieejamībai un kvalitātei, it īpaši veselības aprūpes pakalpojumu un izglītības pieejamībai.

[3.2] Vakcinācija darba vidē ir pamatota ar Epidemioloģiskās drošības likumā noteikto personas pienākumu nepakļaut citas personas inficēšanās riskam, kā arī ar darba aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasību – nepakļaut darbiniekus inficēšanās riskam. Nepieciešamo aizsardzības līmeni ir iespējams panākt, ja ir vakcinēti darbinieki, kuru darba pienākumos ir darbs situācijās, kurās tiem ir palielināts risks inficēt citas personas, kā arī situācijās, kurās ir palielinātas iespējas inficēties pašiem, it īpaši kontaktējoties ar lielu skaitu personu, kuru veselības stāvoklis nav zināms

[3.3] Rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunktā ietvertās prasības leģitīmais mērķis bija aizsargāt cilvēku tiesības – sabiedrības veselības aizsardzība, kas saistās ar epidemioloģisko drošību, ierobežojot infekcijas izplatību. Būtiski pasliktinoties epidemioloģiskās drošības situācijai, par ko liecināja arī publiski pieejamie dati un to analīze, Ministru kabinetam bija nepieciešami ārkārtas lēmumi, lai straujāk ierobežotu Covid-19 infekcijas izplatību un stabilizētu situāciju sabiedrības veselības un dzīvības interešu nodrošināšanai.

Vakcinācija mazina inficēšanās un turpmāku Covid-19 vīrusa izplatīšanās risku darba vietās, novērš uzliesmojumus un nepieciešamību veikt pretepidēmijas, tai skaitā ierobežojošos, pasākumus, kas traucē darba procesu norisi, kā arī novērš darbinieku prombūtni, jo Covid-19 vakcīnas palīdz novērst simptomātisku Covid-19 infekciju un nopietnu saslimšanu.

Iegūtā pieredze pierāda, ka citi pasākumi (fiziskā distancēšanās, ventilācija, testēšana) neviedo cilvēku neuzņēmību un nav pietiekami efektīvi, lai novērstu uzliesmojumus. Neraugoties uz standarta piesardzības un epidemioloģiskās drošības pasākumiem ārstniecības iestādēs, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, izglītības iestādēs bija reģistrēta paaugstināta saslimstība un uzliesmojumi. Tomēr, uzsākot vakcināciju, šajās iestādēs saslimstība mazinājās.

Līdz ar to tests Covid-19 infekcijas noteikšanai nevar aizvietot vakcināciju un nav uzskatāms par līdzvērtīgu epidemioloģiskās drošības pasākumu. Tas ir izmantojams kā drošības līdzeklis attiecībā pret citu personu inficēšanu un uzskatāms kā palīgriks, bet tas nepasargā pašu testēto personu no saslimšanas, jo persona jebkurā brīdī, veicot darba pienākumus, var inficēties. Savukārt plašu ierobežojumu noteikšana rada nelabvēlīgas sekas uz valsts ekonomiku, kā arī personu tiesībām brīvi pārvietoties un tiesībām uz izglītību.

[3.4] Valstij ir plaša rīcības brīvība veselības politikas noteikšanā, izvēloties politikas mērķus un līdzekļus, un tas aptver arī valsts vakcinācijas politiku. Turklāt vakcinācija pret infekcijas slimībām ir visā pasaulē plaši izmantota un atzīta prakse, kas ir svarīgs līdzeklis sabiedrības veselības aizsardzībai. Obligāta vakcinācija pret Covid-19 šobrīd būtu atbilde uz neatliekamo sociālo vajadzību aizsargāt indivīdu un sabiedrības veselību pret Covid-19 plašo izplatību un samazināt saslimstības līmeni. Ja brīvprātīga vakcinācijas politika nav pietiekama, lai sasniegtu un saglabātu pūļa imunitāti, ir pamats ieviest obligātu vakcinācijas politiku, lai panāktu atbilstošu aizsardzības līmeni. Šī ierobežojuma samērīguma vērtēšanā svarīgi arī ņemt vērā to, ka Covid-19 vakcīna ir pārbaudīta, droša un efektīva.

[3.5] Lemjot par ierobežojumiem un to samērīgumu, ir jānostata iespējamo privātpersonas tiesību ierobežojums pret sabiedrības kopējām tiesiskajām interesēm jeb pamattiesībām uz veselību un dzīvību (turklāt veselības sektora pārslodze un būtiskas negatīvas sekas sabiedrības veselībai un dzīvībai kopsakarā radītu arī būtisku negatīvu ietekmi valsts ekonomikai un sabiedrībai ilgtermiņā).

[4] Administratīvajā rajona tiesā saņemti līdzpieteicēju prasījuma precizējumi par rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku un valsts nodevas 30 *euro* atlīdzināšanu (*lietas 2.sēj. 16.lapa*).

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 4.augusta lēmumu nolemts izbeigt tiesvedību administratīvajā lietā Nr.A420144622, jo līdzpieteicēji nav norādījuši pamatojumu rīkojuma Nr.720, tostarp 5.2. un 5.7.[1] apakšpunkta, tiesiskuma vērtēšanai, kas būtu pamats tiesvedības turpināšanai.

Ar Latvijas Republikas Senāta 2022.gada 14.oktobra lēmumu nolemts atcelt Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 4.augusta lēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai rajona tiesai.

[6] Administratīvajā rajona tiesā no līdzpieteicējiem saņemts iesniegums, norādot, ka prettiesiskās rīcības rezultātā līdzpieteicēji ir zaudējuši darbu, kuru rezultātā ir radušies mantiskie zaudējumi, nesaņemot darba samaksu. Līdzpieteicējiem ir nodarīts arī nemantiskais kaitējums, aizskarot viņu pamattiesības, sakarā ar to būtu piešķirama atlīdzība (*lietas 2.sēj. 67. – 69.lapa*).

[7] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 112.[1] panta pirmo daļu administratīvās lietas izskatīsana notiek rakstveida procesā bez tiesas sēdes, ja likumā nav noteikts citādi.

Pārbaudījusi lietas materiālus, tiesa konstatē, ka procesa dalībnieki nav lūguši lietas izskatīsanu mutvārdu procesā, un nepastāv citi šķēršļi lietas izskatīsanai rakstveida procesā, tādējādi tiesa lietu izskata rakstveida procesā.**Motīvu daļa**

[8] Tiesa, izvērtējot lietas dalībnieku sniegtos rakstveida paskaidrojumus kopsakarā ar lietas materiāliem un lietā esošajiem pierādījumiem, secina, ka pieteikums ir noraidāms turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

[9] Rīkojuma Nr.720 5.2.apakšpunkts (*redakcijā no 2021.gada 13.oktobra līdz 2022.gada 1.martam)* paredzēja, ka, ja darba devējs ir informējis darbinieku (amatpersonu), ka darba pienākumu veikšanai nepieciešams vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, darbinieka (amatpersonas) pienākums ir uzsākt vakcināciju ne vēlāk kā 10 dienu laikā no minētās informācijas saņemšanas un to pabeigt ne vēlāk kā septiņas dienas pēc vakcīnas lietošanas instrukcijā norādītā īsākā termiņa. Ja darbinieks (amatpersona) vakcināciju nav uzsācis vai pabeidzis noteiktajā termiņā (līdz 2021.gada 15.novembrim), darba devējs darbinieku (amatpersonu) atstādina no darba vai amata pienākumu veikšanas.

Savukārt rīkojuma Nr.720 5.7.apakšpunkts *(redakcijā no 2021.gada 13.oktobra līdz 2022.gada 6.janvārim)* noteica, ka darba devējs izvērtē katra darbinieka (amatpersonas), tostarp brīvprātīgo un personu ar ārpakalpojuma līgumiem, darba (amata) pienākumus un darba apstākļus klātienē, nosakot inficēšanās risku un iespējamo risku citu cilvēku veselībai. Pamatojoties uz minēto inficēšanās risku izvērtējumu darba vietā, vērtējot katru gadījumu individuāli un ņemot vērā samērīguma, tiesiskuma un vienlīdzības principu, pieprasa, lai darbiniekam (amatpersonai) būtu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, ja pastāv kāds no minētajiem apstākļiem:

5.7.1. ja darbinieks (amatpersona) darba (amata) pienākumu pildīšanas laikā ir tiešā saskarsmē ar klientiem, nonāk fiziskā kontaktā vai ilgstoši atrodas tuvāk par diviem metriem no klienta vai vairāki darbinieki (amatpersonas) darba (amata) pienākumus veic ilgstošā savstarpējā saskarsmē, nonāk fiziskā kontaktā vai ilgstoši atrodas tuvāk par diviem metriem;

5.7.2. ja darbiniekam (amatpersonai) ir paaugstinātas iespējas inficēties, atrodoties tiešā saskarsmē un kontaktējoties ar lielu skaitu personu, kuru veselības stāvoklis nav zināms;

5.7.3. ja darbinieka (amatpersonas) klātienes darba (amata) pienākumi ir kritiski svarīgi sabiedrībai, kā arī uzņēmuma vai iestādes darbības nepārtrauktības nodrošināšanai.

Līdz ar to rīkojuma Nr.720 regulējums privātajā sfērā esošajiem darba devējiem deva iespēju izvērtēt katra darbinieka (amatpersonas), tostarp brīvprātīgo un personu ar ārpakalpojuma līgumiem, darba (amata) pienākumus un darba apstākļus klātienē. Kā norādījis Senāts 2022.gada 7.februāra lēmumā lietā SKA-606/2022, rīkojums ir tas tiesiskais pamats, kas liek darba devējam noteiktā kārtā rīkoties attiecībā uz darbiniekiem, kā arī konkrēti nosaka darbinieku pienākumus. Respektīvi, kad darba devējs ir iekļāvis darbinieku to personu lokā, uz ko rīkojums attiecas, rīkojums pats par sevi rada tiešas tiesiskās sekas šiem darbiniekiem.

Rīkojuma Nr.720 5.7.[1]apakšpunkts *(redakcijā no 2021.gada 20.oktobra līdz 2022.gada 1.martam)* paredzēja, ka no 2021.gada 15.decembra darbiniekiem, tai skaitā brīvprātīgajiem un personām ar ārpakalpojuma līgumiem, kuri nav minēti šā rīkojuma 5.3.apakšpunktā un kuri veic darba pienākumus klātienē, nepieciešams uzrādīt primārās vakcinācijas, balstvakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu.

Līdz ar to no 2021.gada 13.oktobra darba devējiem arī privātajā sfērā bija tiesības izvērtēt darba (amata) pienākumus, darba apstākļus klātienē un pieprasīt, lai darbiniekam (amatpersonai) būtu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, un no 2021.gada 20.oktobra darba devējiem bija pienākums pieprasīt uzrādīt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, ja darbinieks veica darba pienākumus klātienē.

Ar darba devēja 2021.gada 10.oktobra rīkojumu un tā 2021.gada 13.oktobra precizējumiem tika noteikts, ka veikali "Nosaukums" darbosies tikai epidemioloģiski drošā vidē, nodrošinot, ka tirdzniecības pakalpojumu sniegšanas un darba vietās atrodas tikai pilnībā pret Covid-19 vakcinētas vai pārslimojušas personas *(lietas 1.sējuma 30., 31.lapa).* Darba devējs 2021.gada 13.oktobrī izdeva rīkojumu Nr.AD/2021/10-03_LV, ar kuru noteikts pienākums veikala vadītājam atstādināt darbinieku no darba pienākumu veikšanas bez darba samaksas saglabāšanas, ja darbinieks nebūs uzsācis vakcināciju 10 dienu laikā kopš iepazīšanās ar šo rīkojumu, nav uzsācis vakcināciju vai nebūs pabeidzis vakcināciju un neuzrādīs derīgu Covid-19 vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu līdz 2021.gada 15.novembrim *(lietas 1.sēj. 157.lapa).*

No lietas apstākļiem secināms, ka līdzpieteicēji ir SIA "/Nosaukums/" darbinieki – pārdevēji un servisa remonta meistars, kuri ir sākotnēji laika posmā no 2021.gada 25.oktobra līdz 2021.gada 15.novembrim atstādināti no darba un pēc tam atbrīvoti no darba pienākumu pildīšanas sakarā ar vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta neuzrādīšanu (skat. spriedumu [2.1] punktu). Līdzpieteicēji līdz vērtēt rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta tiesiskumu, norādot, ka prettiesiskās rīcības rezultātā līdzpieteicēji ir zaudējuši darbu, kā rezultātā ir radušies mantiskie zaudējumi, nesaņemot darba samaksu. Līdzpieteicējiem ir nodarīts arī nemantiskais kaitējums, aizskarot viņu pamattiesības, sakarā ar to būtu piešķiramа atlīdzība.

Ievērojot minēto, tiesai saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 184.panta otro daļu ir pamats vērtēt prasījumu par rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku attiecībā uz līdzpieteicējiem.

[10] Līdzpieteicēji apstrīd, ka Ministru kabinets, pieņemot rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunktu, ir pārkāpis deleģējumu.

[10.1] Atbilstoši Satversmes 64.pantā noteiktajam likumdošanas tiesības pieder Saeimai. Saeima ir pienēmusi un Valsts prezidents ir izsludinājis likumu "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli". Atbilstoši šī likuma 2.pantam tas nosaka kārtību, kādā izsludina un atceļ īpašu tiesisko režīmu – ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli –, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības, to ierobežojumus, īpašos pienākumus un tiesiskuma nodrošināšanu šo tiesisko režīmu spēkā esamības laikā. Saskaņā ar minētā likuma 5.panta pirmo daļu ārkārtējo situāciju izsludina Ministru kabinets.

Latvijas Valsts prezidents un likumdošanas varu, izpildvaru un tiesu varu īstenojošo valsts konstitucionālo orgānu vadītāji – Saeimas priekšsēdētāja, Ministru prezidents, Satversmes tiesas priekšsēdētāja un Augstākās tiesas priekšsēdētājs – kopsēdē ir atzinuši, ka ārkārtējas situācijas vadība ir Ministru kabineta uzdevums. Pārējie valsts konstitucionālie orgāni mūsu demokrātiskās valsts iekārtas noteiktās līdzsvara un atsvara sistēmas ietvaros, un sargājot Satversmes pamatprincipus, savu kompetenci un procedūras īsteno tā, lai tiktu nodrošināta ārkārtējās situācijas vadība (sk. *Valsts prezidenta 2020.gada 23.marta paziņojuma Nr.8 "Valsts konstitucionālo orgānu darbības pamatprincipi ārkārtējā situācijā" 6.punkts, https://likumi.lv/ta/id/313400valstskonstitucionalo-organu-darbibas-pamatprincipi-arkarteja-situacija, aplūkots 2022.gada 11.oktobrī*). Arī tiesību eksperts – LU Juridiskās fakultātes docents Dr.iur. Jānis Pleps – ir norādījis, ka Ministru kabinets, izdodot attiecīgo rīkojumu, ir rīkojies atbilstoši likumam "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli", lai Satversmē noteikto pilnvaru ietvaros novērstu apdraudējumu, kas saistīts ar Covid-19 infekcijas izplatību (sk. *Pleps J., Līce K., Meistere D. Vai Saeimas deputātiem un citu valsts konstitucionālo orgānu amatpersonām ir pienākums vakcinēties. Jurista Vārds, 02.11.2021., Nr.44 (1206), 15.-21.lpp.*).

[10.2] Rīkojums Nr.720 izdots, pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4.panta pirmās daļas 1.punkta "e" apakšpunktu, likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.pantu, 5.panta pirmo daļu, 6.panta pirmās daļas 1.punktu un otro daļu, 7.panta 1.punktu un 8.pantu, Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otro daļu.

Likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmajā daļā ir skaidrots, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinetam ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus. Minētā likuma 8.panta otrajā daļā ir noteikts, ka, izsludinot ārkārtējo situāciju, Ministru kabinetam papildus šā panta pirmajā daļā minētajām tiesībām ir tiesības noteikt konkrētajā ārkārtējā situācijā nepieciešamus pasākumus, kas valsts apdraudējuma un tā seku novēršanai vai pārvarēšanai paredzēti likumos, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci valsts apdraudējuma novēršanā vai pārvarēšanā.

Savukārt Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrajā daļā ir paredzēts, ka Ministru kabinets nosaka epidemioloģiskās drošības pasākumus atsevišķu infekcijas slimību izplatības ierobežošanai. Atbilstoši Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta pirmās daļas 3.punktam epidemioloģiskā drošība ietver iedzīvotāju vakcināciju, līdz ar to pārsūdzētais rīkojuma punkts ir izdots uz likuma pamata.

Turklāt atbilstoši Epidemioloģiskās drošības likuma 30.panta trešajā daļā noteiktajam, ja sākusies epidēmija vai pandēmija vai pastāv tās draudi, var izsludināt papildu obligāto vakcināciju Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Tādējādi likumā ir arī paredzēts pilnvarojums Ministru kabinetam izsludināt papildu obligāto vakcināciju, ja sākusies epidēmija vai pandēmija.

Līdz ar to Ministru kabineta tiesiskais pamats noteikt tiesisko regulējumu ir vērtējams kopsakarā ar visiem likumiem, tajā skaitā epidemioloģiskās drošības jomā. Attiecīgi Ministru kabinetam ir piešķirtas tiesības izsludināt arī obligāto vakcināciju pie noteiktu normā noteiktu priekšnosacījumu izpildes.

[10.3] Vienlaikus jāpatur prātā, ka atbilstoši likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 10.panta pirmajā daļā noteiktajam Saeimas Prezidijs Ministru kabineta lēmumu par ārkārtējo situāciju vai par tādiem grozījumiem lēmumā par ārkārtējo situāciju, kuri nosaka papildu teritoriālos vai tiesību ierobežojumus, kā arī par izsludinātās ārkārtējās situācijas pagarināšanu, nekavējoties iekļauj Saeimas sēdes darba kārtībā. No publiski pieejamās informācijas izriet, ka Saeima 2021.gada 14.oktobra sēdē nolēmusi atbalstīt Ministru kabineta lēmumu izsludināt ārkārtējo situāciju no 2021.gada 11.oktobra līdz 2022.gada 11.janvārim, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību (sk. *https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_lmp.nsf/0/E1ADEA9A00B2EA9BC225876E004601EB?OpenDocument, aplūkots 2023.gada 2.maijā*).

[10.4] Papildus norādāms, ka Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 4.pantā ir ietvertas tiesības Covid-19 infekcijas izplatīsanās vai izplatīsanās draudu gadījumā Ministru kabinetam epidemioloģiskās drošības nolūkos noteikt noteiktus ierobežojumus un prasības, tajā skaitā īpašus epidemioloģiskās drošības pasākumus, kurus personām nepieciešams veikt (*likuma 4.panta pirmās daļas 7.punkts*).

Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā, kurš tika papildināts ar 7.[2] pantu, ir paredzēts vispārīgs darba devēja pienākums darbu organizēt, ievērojot Ministru kabineta noteiktos epidemioloģiskās drošības pasākumus, tostarp Ministru kabineta noteiktās prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību noteiktām profesiju grupām darba (amata, dienesta) pienākumu pildīšanai. Likumprojekta anotācijā ietvertajā risinājuma aprakstā attiecībā uz 7.[2] pantu norādīts, ka "ārkārtējās situācijas laikā darba devējs ievēro rīkojumā Nr.720 noteiktās prasības un ierobežojumus", savukārt attiecībā uz 7.[3] pantu norādīts, ka "norma noteikta darba devēja un darbinieku (amatpersonu) tiesības un pienākumus pēc tam, kad darba devējs noteicis darbinieku (amatpersonu) amatus vai kategorijas, uz kurām attiecas normatīvajos aktos noteiktās prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību. Šobrīd šādas prasības ir paredzētas rīkojumā Nr.720 un noteikumos Nr.662"(*http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/101DF12AFC8B94CCC2258779004184 11?OpenDocument, aplūkots 2023.gada 2.maijā*).

Līdz ar to likumdevējs Ministru kabinetam ir deleģējis tiesības noteikt prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību noteiktām iedzīvotāju grupām darba (amata, dienesta) pienākumu pildīšanai. Tā kā apstrīdētais rīkojuma punkts paredz pienākumu iegūt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu klātienē strādājošiem darbiniekiem arī privātajā sfērā, minētā priekšnosacījuma neizpildīšanās gadījumā ir paredzēta un arī tikai iespējama atstādināšana no darba vai amata pienākumu veikšanas. Savukārt darba devēja tiesības atstādināt un iespējamās tiesiskās attiecības starp darbinieku un darba devēju pēc atstādināšanas ir noteiktas Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā.

[10.5] Tādējādi tiesa atzīst, ka līdzpieteicēju strīdus jautājums ir noteikts saskaņā ar likumu, un Ministru kabinets nav pārkāpis pilnvarojuma robežas.

[11] Līdzpieteicēji neapšauba, ka ar rīkojumu Nr.720 noteiktajiem ierobežojumiem ir leģītims mērķis, proti, aizsargāt sabiedrības veselību. Tomēr rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta pieņemšanā nav ievērots samērīguma princips.

Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, tiesai ir jāpārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģītīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģītīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģītīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam (sk. *Satversmes tiesas 2007.gada 16.maija sprieduma lietā Nr.2006-42-01 11.punktu un 2015.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2015-03-01 25.punktu*).

[11.1] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas 2.punktam iestāde lemj par administratīvā akta piemērotību attiecīgā mērķa sasniegšanai.

No apstrīdētā rīkojuma Nr.720 izdošanas brīdī pieejamā Apvienotās Karalistes Veselības drošības aģentūras 44.nedēļas Covid-19 vakcīnu uzraudzības ziņojuma izriet, ka vairākos pētījumos ir pierādīta vakcīnu efektivitāte, aizsargājot pret infekciju. Neinficētas personas vīrusu nepārnes, tādējādi vakcīnas efektīvi novērš transmisiju. Transmisija tiek samazināta arī tad, ja vakcinēta persona tomēr ir inficējusies, jo ir samazināts vīrusa izplatības ilgums un pakāpe. Divu vakcīnu devu aizsardzība pret simptomātisku Covid-19 Delta varianta infekciju ir 65-70% AstraZeneca AB vakcīnai „Vaxzevria", kā arī 80-95% BioNTech Manufacturing GmbH vakcīnai „Comirnaty" un Moderna Biotech Spain, S.L. vakcīnai „Spikevax". Visu trīs vakcīnu efektivitāte pret hospitalizāciju arī Delta varianta gadījumā ir virs 90%. Tas pats attiecas uz mirstību (sk. *https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1031157/Vaccine-surveillance-report-week-44.pdf, aplūkots 2023.gada 2.maijā*).

Lai gan ir pētījumi, ka arī vakcinētās personas var nodot vīrusu tālāk (piemēram, *Community transmission and viral load kinetics of the SARS-CoV-2 delta (B.1.617.2) variant in vaccinated and unvaccinated individuals in the UK: a prospective, longitudinal, cohort study//The Lancet Infectious Diseases, 29.10.2021., https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(21)00648-4/fulltext, aplūkots 2023.gada 2.maijā),* šobrīd zinātniskajā literatūrā norādītais kopumā tomēr apliecina, ka vakcinācija samazina inficēšanās izplatību, kā arī hospitalizācijas un nāves risku. Tādējādi var secināt, ka vakcinācija aizsargā gan personu pašu, gan šīs personas līdzcilvēkus.

Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas, ir sniedzis skaidrojumu, ka vakcinācija ir ārkārtīgi būtisks profilakses pasākums jebkuras vakcīnregulējamas infekcijas slimības izplatības un transmisijas apturēšanai. Saskaņā ar pašreizējiem zinātniskajiem pierādījumiem un tiem pierādījumiem, kas joprojām veidojas, personām, kuras ir vakcinētas, ir samazināts risks inficēt citus cilvēkus. Pieaugošā Covid-19 saslimstība ietekmē ne tikai cilvēkus, kas nav vakcinēti pret Covid-19, bet visu sabiedrību kopumā. Pastāvot joprojām plašai vīrusa lipīgā Delta varianta izplatībai, palielinās risks inficēties ar SARSCoV-2 visām personām ar vājāku imūnsistēmu, tajā skaitā arī vakcinētām personām, piemēram, senioriem, personām ar hroniskām un akūtām slimībām (*lietas 2.sējuma 83.-90.lapa)*.

Tiesa minētā kontekstā ņem vērā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa sprieduma apvienotajā lietā Nr.47621/13 "Vavrička un citi pret Čehiju" 279.punktā norādīto, ka pienākuma mērķis ir aizsargāt visu sabiedrības locekļu veselību, īpaši to personu, kas ir īpaši neaizsargātas pret noteiktām slimībām un kuru vārdā pārējie iedzīvotāji tiek lūgti uzņemties minimālu risku vakcinācijas formā.

Slimību profilakses un kontroles centra sniegtie dati par laika periodu no 2021.gada 1.augusta līdz 2021.gada 31.oktobrim, proti, par laika periodu pirms strīdus rīkojuma punkta pieņemšanas, liecina, ka risks saslimt nevakcinētām personām ir 2,8 reizes lielāks par vakcinācijas kursu pabeigušām personām, hospitalizācijas risks nevakcinētām personām ir 6,1 reizes lielāks par vakcinācijas kursu pabeigušām personām, savukārt risks nomirt nevakcinētām personām ir 6,3 reizes lielāks par vakcinācijas kursu pabeigušām personām.

To, ka vakcinācija ir efektīvs līdzeklis Covid-19 saslimstības mazināšanai, ir norādījusi arī Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa, 2022.gada 11.februārī pieņemot lēmumu lietā 2649/21 noraidīt lūgumu par pagaidu aizsardzību, lai apturētu pienākumu sniegt pierādījumus par vakcināciju vai COVID-19 pārslimošanu veselības un aprūpes nozaru darbiniekiem (*https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2022/02/rs20220210_1bvr264921en.html.sk.22.punktu, preses relīze https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen012.html, aplūkots 2023.gada 2.maijā*). Minētajā lietā tiesa ir norādījusi, ka pandēmiju joprojām raksturo īpaša pārmēslājamība un liels gadījumu skaits, kas ir saistīts ar lielu iespējamību inficēties ar vīrusu un tādējādi ar attiecīgi lielu risku neaizsargātām personām. Tiesa ir atzinusi, ka šajā tiesvedībā uzklausītās trešās puses ekspertu vidū lielā mērā piekrīt, ka vakcinācija pret Covid-19 nodrošina aizsardzību – lai arī tā laika gaitā mazinās – pret infekciju, tostarp pret Omicron variantu. Saskaņā ar trešo pušu ekspertu iesniegtajiem pārsvarā vienprātīgajiem apgalvojumiem vakcinācija pret Covid-19 var zināmā mērā veicināt pārnešanas pārtraukšanu.

Apkopojot minēto, tiesa atzīst, ka vakcinācija veicina leģītīmā mērķa sasniegšanu, un tā ir atzīstama par piemērotu leģītīmo mērķu sasniegšanai.

[11.2] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas 3.punktam iestāde lemj par administratīvā akta vajadzību, tas ir, par to, vai šo mērķi nav iespējams sasniegt ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo administratīvā procesa dalībnieku tiesības vai tiesiskās intereses.

Atbilstoši juridiskajā literatūrā norādītajam, ja tiek secināts, ka attiecīgo mērķi tikpat efektīvi var sasniegt ar citu – mazāk ierobežojošu vai mazāk resursus patērējošu līdzekli – attiecīgais līdzeklis ir jānomaina (sk. *Briede J., Levits E. Administratīvā procesa likuma 66.panta komentārs. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 645.lpp.*).

[11.2.1] Satversmes tiesas 2022.gada 10.marta spriedumā *(sk. Satversmes tiesas 2022.gada 10.marta sprieduma lietā Nr.2021-24-03 27.punktu)* sniegts skaidrojums attiecībā par nefarmaceitiskiem pasākumiem Covid-19 izplatības ierobežošanā, proti, nefarmaceitiskie pasākumi – sociālā distancēšanās, pulcēšanās ierobežojumi, pienākums valkāt sejas masku, roku mazgāšana, virsmu dezinfekcija – ir zinātnē vispāratzīti efektīvi līdzekļi, kai ierobežotu tādu vīrusu izplatību, kuri izplatās ar elpceļu pilieniem, tai skaitā arī SARS-CoV-2 izplatību. Šādu pasākumu efektivitāte bija atzīta jau pirms Covid-19 pandēmijas *(sk. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329438/9789241516839-eng.pdf; www.who.int)*.

Zinātniskajos pētījumos arī atzīts, ka nav iespējams izdarīt absolūti precīzas prognozes par nefarmaceitisko Covid-19 izplatības ierobežošanas pasākumu efektivitāti, jo to konkrētā valstī ietekmē vairāki faktori, kas katrā valstī izpaužas

atšķirīgi, –iedzīvotāju gatavība labprātīgi ievērot dažādus nosacījumus un ierobežojumus, iedzīvotāju izvēle labprātīgi izvairīties no sociāliem kontaktiem, sabiedrības informētība u.tml. (*sk., piemēram, Yacong B., Guo C., etal. Effectiveness of non-pharmaceutical interventions on COVID-19 transmission in 190countries from 23January to 13 April 2020; pieejams: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33129965/).*

Pēc rīkojuma Nr.720 pieņemšanas par testēšanu Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas, ir sniedzis skaidrojumu *(lietas 2.sēj. 88.-89.lapa)*, ka tā nav pietiekami efektīvs līdzeklis nekontrolētas infekcijas slimības izplatības gadījumā, vēl jo vairāk, ja valstī nav sasniegta nepieciešamā vakcinācijas aptvere. To pierādīja epidemioloģiskā situācija valstī, kas pasliktinājās tik strauji, ka vakdība bija spiesta izsludināt ārkārtējo situāciju gan medicīnā, gan valstī un noteikt mājsēdes režīmu. Vakcināciju nevar aizstāt ar testēšanu, jo testēšana nesniedz imunitāti pret attiecīgo infekcijas slimību, kā to dara vakcinācija. Tests var tikt izmantots tikai kā papildu piesardzības pasākums Covid-19 izplatības risku mazināšanai. Lai kontrolētu vīrusa izplatību ar testēšanu, tā ir jāveic nepārtraukti jeb vairākas reizes vienām un tām pašām personām. Jāņem vērā, ka testētā persona var atrasties tā saucamajā inkubācijas periodā (kad testa rezultāts vēl ir negatīvs, arī šādi gadījumi ir nereti), kas personai rada viltus drošības sajūtu. Rezultātā brīdī, kas testētais cilvēks kļūst infekciozs, viņš jau var būt paspējis inficēt ievērojamu skaitu citu cilvēku.

Riska pakāpe testētām un vakcinētām, pārslimojušām personām nav salīdzināma, jo cilvēkam, kuram ir iestājusies imunitāte pret SARS-CoV-2 vīrusu, drošības, aizsardzības līmenis palielinās, bet risks inficēties ievērojami samazinās.

Par distancēšanos, sejas masku lietošanu, aizsargbarjeru nodrošināšanu darba vietās, un roku dezinfekciju Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas, ir sniedzis skaidrojumu (*lietas 2.sēj. 89.lapa*), ka tās nekontrolētas infekcijas slimības izplatības gadījumā un zemas vakcinācijas aptveres gadījumā nav pietiekošas, lai ierobežotu vīrusa izplatību. Arī to pierādīja arī minētā strauja epidemioloģiskās situācijas pasliktināšanās. Nefarmaceitisko sabiedrības veselības aizsardzības pasākumu (sejas maskas, distancēšanās, roku dezinfekcija u. c.) lietošana ir daļa no visaptverošiem profilakses pasākumiem un ir būtiska, tomēr nesniedz imunitāti pret attiecīgo infekcijas slimību, kā to dara vakcinācija.

Savukārt plašu ierobežojumu noteikšana rada nelabvēlīgas sekas uz valsts ekonomiku. Arī ilgstoša mājsēde nav uzskatāma par samērīgu līdzekli ar sabiedrības kopējām ekonomiskām interesēm, tiesībām brīvi pārvietoties un tiesībām uz izglītību.

No minētā izriet, ka norādītie epidemioloģiskās drošības pasākumi nav tik efektīvi, lai zustu vajadzība vakcinēties. Tiesa atzīst, ka uz to norāda gan vīrusa izplatības veids, gan vīrusa lipīgums. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka gadījumā, ja brīvprātīgas vakcinēšanās politika nav pietiekama, lai sasniegtu un uzturētu kolektīvo imunitāti, vai kolektīvajai imunitātei nav nozīmes slimības rakstura dēļ (piem., stingumkrampji), nacionālās iestādes var pamatoti ieviest obligātas vakcinēšanās politiku, lai panāktu atbilstoša līmeņa aizsardzību pret nopietnām slimībām (sk. *ECT 2021.gada 8.aprīļa sprieduma lietā "Vavřička un citi pret Čehiju" 288.punkts*).

No lietas apstākļiem arī konstatējams, ka līdzpieteicēju darba pienākumi ir veicami, esot darba vietā tiešā saskarsmē ar klientiem un citiem darbiniekiem. Līdz ar to darba apstākļi bija saistīti ar saskarsmi ar citiem cilvēkiem, radot riskus vīrusa izplatībai un citu cilvēku veselībai.

[11.2.2] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. Šāds pienākums ir vienlīdz attiecināms arī uz Ministru kabinetu *(sk. Satversmes tiesas 2015.gada 8.decembra sprieduma lietā Nr.2015-07-03 19.punktu)*. Ikvienai institūcijai, kas izdod normatīvos aktus, ir pienākums periodiski pārskatīt tās noteikto tiesisko regulējumu, lai izvērtētu tā nepieciešamību atbilstoši faktisko un tiesisko apstākļu izmaiņām, kuras tiesību normas pieņemšanas brīdī var būt grūti vai pat neiespējami prognozēt *(sk. Satversmes tiesas 2012.gada 2.maija sprieduma lietā Nr.2011-17-03 14.2.punktu)*. Tādējādi tiek nodrošināta tiesiskā regulējuma atbilstība faktiski pastāvošajām sabiedrības vajadzībām.

Rīkojuma spēkā esības laikā sāka plaši izplatīties vīrusa Omikrona variants. Slimību profilakses un kontroles centra sniegtā informācija, sniedzot operatīvos datus par 2022.gada janvāri, no 5317 sekvencētiem paraugiem, 1615 (30,4%) gadījumos ir atrasts omikrona celms un 3691 (69,4%) gadījumos ir atrasts delta celms. 123 (7,6%) pacientu ar laboratoriski noteikto omikrona celmu un 772 (20,9%) pacientu ar delta celmu tika stacionēti (*lietas 2.sējuma 83.lapa*).

Līdz ar to iestāžu dati norāda, ka proporcionāli pacientu ar delta celmu stacionēšanas iespējamība bija būtiski lielāka. Covid-19 Delta variants bija dominējošais gan strīdus rīkojuma punkta izdošanas brīdī, gan tas vēl bija apritē turpmākajā rīkojuma punkta spēkā esības laikā.

Ministru kabineta 2022.gada 6.janvāra ārkārtas sēdē ir uzklausīta informācija par aktuālo epidemioloģiskās drošības situāciju (*https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/cabinet_ministers/a2841529-b12a-48ae9f30-a22940e25af4, aplūkots 2022.gada 14.oktobrī*). No prezentācijas (*https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/386fa4f4-5b04-4bef-83cd6cd20e78dde0/download, aplūkots 2023.gada 3.maijā*), kurā ietverta atsauce uz zinātnisko literatūru, izrietēja, ka vakcinācijas efektivitāte pret simptomātisku slimību ar Omikrona variantu ir ievērojami zemāka nekā salīdzinājumā ar Delta variantu un strauji samazinās laika gaitā. Tomēr aizsardzība pret hospitalizāciju ir daudz lielāka nekā pret simptomātisku slimību, jo īpaši pēc balstvakcinācijas, kad vakcinācijas efektivitāte pret hospitalizāciju ir tuvu 90%. Tādējādi, mainoties faktiskajiem apstākļiem, Ministru kabinets ir pārvērtējis izvēlētā līdzekļa piemērotību leģitīmā mērķa sasniegšanai, vakcināciju joprojām atzīstot par pietiekami efektīvu līdzekli.

Veselības ministrija 2022.gada 2.februārī ir sniegusi līdzīgu informāciju *(lietas 2.sējuma 91.-92.lapa)*.

Minētie secinājumi attiecībā uz vakcinācijas efektivitāti saskan arī ar aktuālajām zinātnes atziņām. Proti, 2022.gada 17.martā publicētajā Apvienotās Karalistes Veselības drošības aģentūras Covid-19 vakcīnu uzraudzības ziņojumā (11.nedēļa) norādītais liecina, ka pret vīrusa Omikrona variantu pirmos trīs mēnešus vakcīnu divu devu aizsardzība attiecībā uz simptomātisku saslimšanu ir 25–70%, savukārt pret hospitalizāciju tā ir 65–85% (*https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1061532/Vaccine_surveillance_report_-_week_11.pdf, aplūkots 2023.gada 2.maijā*).

Līdz ar to Ministru kabinets, apsverot esošo situāciju un tās attīstības prognozes pēc ārkārtējās situācijas beigām, saskaņā iespēju iepriekš noteiktos ierobežojumus atvieglot. Ministru kabineta noteikumu projekta 22-TA-436 "Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai"" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojumā (anotācija) (*https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/b59bf4f1-5c0a-4af5-be5f-96c101965608, aplūkots 2023.gada 2.maijā*) ir vērsta uzmanība uz vīrusa Omikrona varianta izplatības sākšanos un vakcīnu efektivitātes mazināšanos, vienlaikus secinot, ka zibensveidīgas infekcijas izplatības novēršanai ir jāturpina jau ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi.

Apkopojot minēto, tiesa atzīst, ka vakcinācija veicina leģitīmā mērķa sasniegšanu, un tā ir atzīstama par piemērotu leģitīmo mērķu sasniegšanai. Tiesa nekonstatē citus mazāk ierobežojošus līdzekļus, ar kuriem leģitīmo mērķi varētu sasniegt tikpat efektīvi. Turklāt vērtētie apstākļi norāda uz attiecīgo ierobežojumu terminētu ilgumu un to atvieglošanu, līdzko objektīvā situācija ļāva mainīt līdzekļus leģitīmo mērķu sasniegšanai.

[11.3] Ar leģitīmo mērķi aizsargātās tiesības un intereses ir būtiskas plašākam personu lokam (t.i., visas sabiedrības intereses ir mazināt saslimšanu, tajā skaitā smagu saslimšanu, ar Covid-19, mazināt novēršamo mirstību, novērst veselības aprūpes sistēmas pārslodzi, nodrošināt valsts un pašvaldības iestāžu sniegto pakalpojumu nepārtrauktību), līdz ar to labums, ko uz rīkojuma Nr.720 pieņemšanas brīdi un tā spēkā esības laikā ieguva sabiedrība, no rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunktā noteiktā ierobežojuma bija lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu.

[12] Līdzpieteicēji norādījuši, ka ir daudz zinātnisku neskaidrību par vakcīnu iedarbību un ietekmi uz cilvēka organismu ilgtermiņā

Slimību profilakses un kontroles centrs ir sniedzis skaidrojumu, ka vakcīna tiek reģistrēta jeb apstiprināta tikai tad, ja ir saņemti uzticami zinātniski pierādījumi, ka tā atbilst visām Eiropas Savienības prasībām par vakcīnu iedarbīgumu, drošumu un kvalitāti. Vakcīnas nav iespējams reģistrēt Eiropas Zāļu aģentūrā, ja tām nav veiktas visas reģistrācijai nepieciešamās pārbaudes. Līdz ar to visas vakcīnas, kuras ir saņēmušas reģistrācijas atļauju, ir pārbaudītas, ar tām ir veikti nepieciešamie klīniskie pētījumi par drošumu un efektivitāti, lai pārliecinātos par to ieguvumu un risku. Reģistrācija ar nosacījumiem jaunām zālēm, ne tikai vakcīnām pret Covid-19, tiek izmantota ļoti bieži. Piemēram, no 39 jaunām zāļu vielām, kuras 2020.gadā tika reģistrētas Eiropā, 13 gadījumos veikta reģistrācija ar nosacījumiem. Ļoti daudzas zāles tiek pētītas un rūpīgi uzraudzītas pēc reģistrācijas periodā gan no ražotāju, gan no zinātnieku puses, lai gūtu papildu zināšanas par to iedarbību un drošumu. Tajā pat laikā nevar uzskatīt, ka zāles nav pārbaudītas *(lietas 2.sējuma 89.lapa)*.

Tiesa norāda, ka blakusparādību esība vai to skaits pati par sevi neliecina par vakcīnu nedrošumu vai bīstamību, jo blakusparādības iespējamas gandrīz jebkuru zāļu vai medicīnisko ierīču lietošanā. Ievērojamais blakusparādību skaits ir loģiski izskaidrojams arī ar vakcinācijas gadījumu skaita pieaugumu. Tikai visu pieejamo datu detalizēta novērtēšana un zinātniska izpēte ļauj izdarīt viennozīmīgus secinājumus par zāļu ieguvumu un risku samēru. Eiropas Zāļu aģentūra publicē datus, lai sabiedrība varētu piekļūt informācijai un arī uzraudzīt zāļu un vakcīnu drošumu, no kā secināms, ka zāļu drošums joprojām tiek rūpīgi uzraudzīts.

Nav noliedzams, ka dati par vakcīnu efektivitāti, turpinot pieaugt vakcinēto personu skaitam un attīstoties vīrusa mutācijām, mainās. Laika gaitā vīrusa mutāciju rezultātā tika konstatēts, ka arī vakcinētas personas nav pasargātas no saslimšanas, un arī vakcinētas personas spēj pārnest vīrusu citām personām. Tomēr apstrīdētā rīkojuma spēkā esības laikā, esot vēl apritē Covid-19 Delta variantam, statistikas dati apliecināja, ka vakcinēti cilvēki ir vairāk pasargāti no saslimšanas vispār un smagas slimības gaitas saslimšanas gadījumā, kā arī vīrusa pārnese no vakcinēta cilvēka – it īpaši starp vakcinētām personām – ir mazāk iespējama.

Arī Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa, 2022.gada 11.februārī pieņemot lēmumu lietā 2649/21, *(https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2022/02/rs20220210_1bvr264921en.html* sk. *16., 17.punktu*) norādīja, ka, pamatojoties uz pašreizējiem pētījumiem, nopietnas blakusparādības vai sekas, kas pārsniedz vakcīnas izraisīto imūnreakciju, ir ļoti reti. Neskatoties uz to, personas, uz kurām attiecas pienākums sniegt pierādījumus par vakcināciju vai atveseļošanos, var brīvi izvēlēties nelietot šo vakcīnu. Nav iemesla pieņemt, ka no tā izrietošie nodarbošanās ierobežojumi, kas radīsies ierobežotā laika posmā līdz lēmuma pieņemšanai pamata tiesas procesā, būs ļoti smagi. Līdzīgi secinājumi ir izdarīti arī Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas 2022.gada 27.aprīļa lēmumā, noraidot konstitucionālajā sūdzībā norādītos argumentus *(https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2022/04/rs20220427_1bvr264921.html)*.

Līdz ar to vispārīgi vakcīnu drošums ir apliecināts, taču atbilstoši noteikumu Nr.662 219.punktā noteiktajam ir paredzēts mehānisms, kādā var pretendēt uz atzinuma saņemšanu par nepieciešamību atlikt personas vakcinēšanu pret Covid-19, ja personai ir objektīvs ar veselību saistīts iemesls atlikt vakcinēšanu pret Covid-19 uz noteiktu laiku. Šāds mehānisms bija ietverts noteikumu Nr.662 219.punktā jau no 2021.gada 11.oktobra, taču no lietas apstākļiem neiziet un līdzpieteicēji nav norādījuši, ka ir bijis pamats izmantot šajā normā norādīto mehānismu.

[13] Līdzpieteicēji uzskata, ka rīkojumā Nr.720 pieļauta diskriminācija, kam nav nekāda epidemioloģiska izskaidrojuma. Ministru kabinetam ne Satversmē, ne likumā, ne rīkojuma Nr.720 anotācijā netiek piešķirtas pilnvaras noteikt cilvēka pamattiesību jautājumus

Satversmes 91.pants noteic: "Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas." Tajā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti principi: vienlīdzības princips – pirmajā teikumā un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā (sk. *Satversmes tiesas 2005.gada 14.septembra sprieduma lietā Nr.2005-02-0106 9.punktu*). Administratīvā procesa likuma 6.pantā nostiprinātais vienlīdzības princips paredz, ka, pastāvot vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un tiesa pieņem vienādus lēmumus (pastāvot atšķirīgiem faktiskajiem vai tiesiskajiem lietas apstākļiem, – atšķirīgus lēmumus) neatkarīgi no administratīvā procesa dalībnieku dzimuma, vecuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģiskās pārliecības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, sociālās izcelsmās, tautības, izglītības, sociālā un mantiskā stāvokļa, nodarbošanās veida un citiem apstākļiem.

Juridiskajā literatūrā ir skaidrots, ka, ja atšķirīgā attieksme balstīta uz kādu no kritērijiem, kas iekļauti diskriminācijas aizliegumā (piemēram, dzimumu, rasi, tautību, reliģisko piederību u.tml.), tad atšķirīgās attieksmes attaisnojums vai nu vispār nav iespējams, vai arī tas ir iespējams tikai izņēmuma gadījumā. Ja atšķirīgā attieksme balstās uz jebkuru citu kritēriju, tad pietiek pamatot, ka tai ir saprātīgi iemesli, ka tai ir leģitīms mērķis un ka tā ir samērīga (sk. *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 98.lpp.*).

No lietas apstākļiem neiziet, ka līdzpieteicēju tiesības ir ierobežotas uz kāda aizliegtā kritērija pamata.

Attiecībā uz argumentiem par cilvēka pamattiesību ierobežojumiem norādāms, ka rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkts nenoteica obligātu pienākumu līdz 2021.gada 15.novembrim vakcinēties, bet iegūt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, kā arī neparedzēja piespiedu pienākumu vakcinēties. Persona varēja izvēlēties nevakcinēties, bet šādas izvēles gadījumā viņai jārēķinās ar tiesiskajām sekām – ierobežojumu veikt darba pienākumus.

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 106.panta pirmo teikumu, ir secinājusi, ka Satversmes 106.panta pirmais teikums negarantē tiesības uz darbu, bet gan tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu. Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos ietver arī tādu būtisku elementu kā tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, kas savukārt ietver tiesības turpināt šo nodarbošanos arī nākotnē. Ar Satversmes 106.panta pirmajā teikumā ietverto jēdzienu „nodarbošanās" saprotams tāda veida darbs, kas prasa atbilstošu sagatavotību un kas ir cilvēka eksistences avots, kā arī profesija, kas cieši saistīta ar katra indivīda personību kopumā (sk. *Satversmes tiesas 2021.gada 28.oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2020-66-03 13.punktu)*.

Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos aizsargā personu pret valsts darbībām, kas ierobežo brīvību izvēlēties nodarbošanos. Tomēr šīs tiesības neliedz valstij noteikt prasības, kas personai jāizpilda, lai tā konkrētu nodarbošanos varētu īstenot. Likumdevējam ir rīcības brīvība izvirzīt prasības attiecībā uz konkrētu profesionālo darbību, ciktāl tas nepieciešams sabiedrības interesēs. Valstij ir pienākums arī attiecīgās tiesības nodrošināt, kuri traucētu personai īstenot tās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos (sk. *Satversmes tiesas 2021.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr.2020-50-01 11.2.punktu, 2021.gada 25.marta sprieduma lietā Nr.2020-36-01 12.punktu)*. Līdz ar to līdzpieteicēji varēja turpināt strādāt savā izvēlētajā profesijā ar iegūtu sadarbspējīgu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, kā arī līdzpieteicējiem bija tiesības izvēlēties tādu nodarbošanos, kurā sadarbspējīgs sertifikāts darba pienākumu veikšanai nebija obligāts.

Savukārt Satversmes 116.pantā noteikts, ka personas tiesības, kas noteiktas cita starpā Satversmes 96. un 106.pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Tādējādi rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkts kā tiesiskas sekas paredzēja darba devēja tiesības ierobežot tās darbinieka tiesības turpināt darbu un saņemt atlīdzību.

[14] Ievērojot tiesas spriedumā minēto argumentāciju, nav konstatējams rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta prettiesiskums.

[15] Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšana likuma 4.panta pirmā daļa noteic, ka iestāde zaudējumu var nodarīt ar darbību, izdodot prettiesisku administratīvo aktu vai veicot prettiesisku faktisko rīcību, vai arī ar bezdarbību, ja iestādei bija pienākums rīkoties, bet tā prettiesiski nav rīkojusies.

Prasījums par zaudējumu atlīdzinājumu nav patstāvīgs prasījums, bet gan pakārtots pamatprasījumam. Konkrētajā situācijā tiesa nav atzinusi par prettiesisku rīkojuma Nr.720 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta piemērošanu pret līdzpieteicējiem. Attiecīgi tiesai nav pamats vērtēt līdzpieteicēju mantiskos zaudējumus vai nemantiskā kaitējuma rašanās iemeslus, jo neizpildās Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 4.pantā noteiktais zaudējumu atlīdzinājuma pamats un priekšnosacījums. Līdz ar to prasījums piedzīt no atbildētāja mantiskos zaudējumus un nemantisko kaitējumu ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246. – 251.pantu, 289. – 291.pantu Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.2. un 5.7.[1]apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.